

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	26 september 2022
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. S. Neeskens
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter : mw. N.M. van der Waart

Commissiegriffier : mw. S. Neeskens

Plv. commissiegriffier : mw. J. Faber

Leden van de commissie: 50PLUS/PVDO : --

CDA : mw. W. Koning-Hoeve

ChristenUnie : mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl en
M.C.A. Klein

DENK : E.S.J. Mangal (*via MS Teams*)

D66 : mw. L. Gonggrijp, mw. A.C. Kapitein en
mw. A.J.C.E. Strens

Fractie Baljeu : --

FvD : J. Dessing

GL : mw. A. Er, mw. R.I. Bwefar

JA21 : G.H.J. Kohler

PvdA : mw. A.A.J. Jellema en G.J. Leerink

PvdD : J.P. Hollebeek en I. Kostic

PVV : R. van Tiggelen (duo-commissielid) (*via MS
Teams*)

SP : mw. R. Alberts en mw. J.M.E. de Groot

VVD : N.A.L. Roosendaal en B.G.P. de Wit

Gedeputeerden: C. Loggen (VVD), J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD),
E. Stigter (GL) en mw. I. Zaal (D66)

Afwezig: M.T. Cardol (GL) en mw. C.D.M. Kuiper-Kuijpers
(*met bericht van verhindering*)

Notulist: mw. A. Vernooij (Notuleerservice Nederland)

35 Agenda

0. Technische briefing Gebiedsprogramma Laag Holland
1. Opening en mededelingen
2. Inspreekhalfuur
- 40 3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda
4. Rondvraag gedeputeerde Olthof
5. Rondvraag gedeputeerde Stigter
6. Rondvraag gedeputeerde Zaal
- 45 7. Rondvraag gedeputeerde Logter
8. B-agenda Natuur en Bodemdaling
- 8.a Bodemdaling: Agenderingsverzoek PvdA C naar B notitie bodemdaling in Veenweidegebied Randstedelijke Rekenkamer
- 8.b. Natuur: Integraal gebiedsprogramma Laag Holland
- 50 8.c.1 Natuur: Agenderingsverzoek PvdD C naar B Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied
- 8.c.2 Natuur: Brief GS Provinciaal Programma Landelijk Gebied
9. Rondvraag gedeputeerde Rommel
10. C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)
- 55 10.a Water: Wijziging vijfde openstelling UvR subsidie Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017 (C-agenda NLG 26-09-2022)
- 10.b Water: Gezamenlijke reactie Waddenprovincies op uitvraag derde tranche PAGW (Programmatische Aanpak Grotere Wateren)
- 60 10.c. Water: Meetronde grondwaterkwaliteit Noord-Holland 2021
11. C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)
- 11.a Natuur: Opheffingsbesluit Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF)
- 11.b Natuur: Uitvoeringsregeling landschapsontwikkeling Amstelscheg
12. C-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)
- 65 12.a Economie/Leefbaarheid: Brede Basismonitor 2022
- 12.b Gezondheid en Milieu: IPO Agenda vergadering BAC MTH 22-09-2022
13. C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn
- 13.a Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie (B-agenda 13-06-2022)
- 70 14. C-agenda Algemeen
- 14.a MRA: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht
15. Sluiting

75

0. Technische briefing Gebiedsprogramma Laag Holland

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 11.00 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

80

***Mededelingen voorzitter:*

- Bericht van afwezigheid is ontvangen van statenlid Cardol (GL) en van mevrouw Kuiper (CDA).
- Er is een quorum vastgesteld.
- De commissievergadering wordt live uitgezonden.
- 85 • Er zijn geen rondvragen aangemeld.
- Voor het insprekhalffuur zijn drie aanmeldingen ontvangen: Twee insprekers over het recreatiegebied Twiske en een inspreker over de Bean Deal, onderdeel van de Nationale Eiwitstrategie.
- Bij agendapunt 8c, het nationaal programma landelijk gebied zijn ook twee insprekers.
- 90 • Op 3 oktober a.s. vindt een werkbezoek gebiedsprocessen en kansen Veenweidegebieden plaats. Het programma hiervoor is afgelopen week ontvangen. Aanmelden kan per e-mail bij de commissiegriffier.
- In de afgelopen vergadering is bij het agendapunt over de zienswijze doden van dieren een voorstel gedaan door PvdD om een expertmeeting te organiseren. Hierop is positief gereageerd door de commissie. PvdD en GL gaan aan de slag met de invulling van de expertmeeting. Als er
95 meer over bekend is, wordt de commissie hierover geïnformeerd.

Mededelingen Gedeputeerde Staten:

--

100

Mededelingen commissieleden:

--

105 2. Insprekhalffuur

De heren Flens en Kwaak spreken op persoonlijke titel in over het recreatiegebied Het Twiske.

De heer Willemsen is Initiatiefnemer van de Bean Deal wat onderdeel is van de Nationale Eiwitstrategie en spreekt online in.

110 De heer **Kwaak** woont sinds 1989 in Oostzaan en vreest overlast van campinggasten die na 22.00 uur aankomen. Gewoonlijk is er zes weken tijd om bezwaar te maken tegen een vergunningverlening en hij constateert dat een festival al na vijf weken van start is gegaan, waarmee burgers het recht is ontnomen om bezwaar te maken. Het Twiske moet beschermd worden en 's nachts zouden hier geen mensen moeten zijn.

115 Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of de heer Kwaak van mening is dat kampeerders veel negatieve invloed hebben op de natuur.

De heer **Kwaak** weet dat overal in Nederland campings overlast hebben van gillende jeugd en van

drankgebruik. Na 22.00 uur hoort geen lawaai gemaakt te worden in een natuurgebied, omdat dit tot verstoring leidt.

120 Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of de heer Kwaak heeft gemerkt dat op dit moment mensen 's avonds aanwezig zijn in Het Twiske en of zij lawaai maken. Wordt hierop gehandhaafd door de gemeente?

125 De heer **Kwaak** zegt dat de slagbomen mensen tegenhouden. Hij merkt niet veel van lawaai. Met mooi weer wordt er wel veel gebarbecued als gevolg waarvan veel troep achterblijft. Hij weet niet of er wordt gehandhaafd. Zonder de slagbomen was er wel veel geluidsoverlast, maar sinds deze er zijn is dit voorbij.

130 De heer **Flens** is 22 jaar raadslid geweest in Oostzaan en sinds 2005 zet hij zich in voor de natuur van Het Twiske en van het Oostzanerveld. Hij, en met hem veel burgers, maakt zich grote zorgen over het Natura-2000 gebied Het Twiske waar de balans tussen natuur en commerciële belangen verstoord dreigt te raken. Naast de festivals is er nu toestemming gegeven voor een klein
135 vakantiepark zoals hij de camping noemt. Volgens de strenge Europese regels zijn campings niet toegestaan en ook de provincie heeft zich te houden aan de bestemmingsplannen van Oostzaan buitengebied. De heer Flens roept de commissie op om het nageslacht te beschermen tegen de vernietiging van de natuur.

135 Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of de heer Flens tegen recreatie in het algemeen is.

De heer **Flens** is zeker niet tegen recreatie, maar er zijn grenzen aan recreatie als het gaat om een Natura-2000 gebied. Het bouwen van Ecolodges gaat hier tegenin en ook tegen het vigerende bestemmingsplan.

140 Mevrouw **De Groot** (SP) begrijpt dat het college van Oostzaan, wellicht onder druk van festivals of ondernemers, het bestemmingsplan probeert te wijzigen. Hoe denkt de gemeenteraad van Oostzaan hierover?

145 De heer **Flens** is op dit moment fractie-assistent voor het CDA. Met een verhouding van 7-6-4 zijn partijen absoluut tegen een wijziging van het bestemmingsplan met betrekking tot Het Twiske en het Oostzanerveld. VVD en PvdA vinden dat er een balans moet zijn tussen natuur en recreatie, maar zij neigen wel naar de commerciële belangen.

Mevrouw **Koning** (CDA) zal aan GS vragen of het klopt dat de camping er volgens Natura-2000 regels niet mag komen. Vreest de heer Flens dat het bestemmingsplan in de toekomst wel ruimte zal geven voor meer commercie?

150 De heer **Flens** stelt dat het college al jaren illegaal vergunningen heeft verleend en dit is door de provincie oogluikend toegestaan.

155 De heer **Willemsen** memoreert dat op 14 juli jl. de Bean Deal als onderdeel van de Nationale Eiwitstrategie is ondertekend, met als doel Nederland weer meer eiwit-zelfvoorzienend te maken. Hij roept op om de "transitie-eiwitboeren" van Nederland te identificeren en te waarderen en hen te helpen bij de opschaling van hun teelt, het delen van kennis en het inspireren van alle andere boeren in de provincie. Een tweede aanbeveling is om ook partijen te waarderen die smakvolle en

duurzame producten op basis van plantaardige eiwitten aanbieden en hen in verbinding te brengen met de boeren uit Noord-Holland.

160 De heer **De Wit** (VVD) vraagt of de heer Willemsen kan ingaan op de uitdagingen die boeren tegenkomen bij opschaling en welke rol de provincie hierin zou kunnen hebben.

De heer **Willemsen** licht toe dat een uitdaging in de teelt op dit moment de kleinschaligheid is. De opbrengsten zijn variabel. Er moet meer areaal komen en meer boeren moeten ondersteund worden om risico's te dragen.

165 Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt zich af hoe veeteeltgebieden – die Noord-Holland overwegend heeft – gestimuleerd kunnen worden tot meer teelt van plantaardige eiwitten.

De heer **Willemsen** stelt dat de veeteelt veel areaal heeft dat ook geschikt is voor de teelt van vlinderbloemigen. Daarnaast is er ook veel kennis en infrastructuur met betrekking tot het produceren en verwerken van eiwitten.

170 De heer **Kohler** (JA21) verwijst naar Boer&Bunder waarin kan worden opgezocht wat per perceel wordt verbouwd, ook vanuit historisch perspectief. In de Beemster is 90% grasland. In Noord-Holland ligt voornamelijk gras en er is voornamelijk veeteelt, omdat de grond ongeschikt is voor andere teelt.

175 De heer **Willemsen** wil en kan niet spreken voor al het land in de provincie, maar hij ziet wel dat er boeren zijn die bijvoorbeeld heel goed in Noord-Holland veldbonen kunnen telen. Hij erkent de rol van veeteelt op graslanden waar niets anders geteeld kan worden.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of de heer Willemsen voorbeelden heeft van provincies die proactief aan de slag zijn met het verbinden en inspireren van boeren en de ketenpartners.

180 De heer **Willemsen** noemt de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Overijssel die zich expliciet richten op het stimuleren en het ondersteunen van de transitieboeren. Dit wordt gedaan met versnellingsprogramma's waarbij een klein deel van het kortetermijnrisico wordt gedragen om de fluctuaties in opbrengsten te vereffen. Het gaat om kortlopende initiatieven en ondersteuningsmaatregelen die boeren kunnen helpen om een zekere schaalgrootte te creëren en door de vliegwielfunctie om andere boeren kunnen laten aanhaken.

185 **3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda**

- De voorliggende agenda van de vergadering wordt ongewijzigd vastgesteld.
- Het verslag van de commissievergadering NLG d.d. 5 september jl. wordt ongewijzigd vastgesteld.
- 190 – De strategische agenda, moties- en toezeggingenlijsten leiden niet tot opmerkingen.

4. Rondvraag gedeputeerde Olthof

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Olthof.

195 **5. Rondvraag gedeputeerde Stigter**

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Stigter.

6. Rondvraag gedeputeerde Zaal

200

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of het klopt dat in het Natura 2000-gebied Het Twiske geen campings mogelijk zijn.

205

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat een natuurvergunning wordt afgegeven die wordt getoetst aan het Natuurbeheerplan. Hieruit is gebleken dat er geen significante effecten zijn en de Omgevingsdienst heeft de vergunning op grond van de Nbw afgegeven. De provincie houdt geen toezicht op het bestemmingsplan van Oostzaan. Als wordt geoordeeld dat de gemeente zich hier niet aan heeft gehouden, zal dit door de gemeenteraad ter sprake gebracht moeten worden.

210

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of is gekeken naar de toegang van het verkeer via de slagboom 's nachts.

215

Gedeputeerde **Zaal** stelt dat de gemeente Oostzaan dit moet regelen op basis van het bestemmingsplan.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of hij goed begrijpt dat een camping in een Natura 2000-gebied niet verboden is.

220

Voor zover gedeputeerde **Zaal** weet, is er geen algeheel verbod op campings in Natura 2000-gebieden. Dit hangt vanzelfsprekend af van het type Natura 2000-gebied en van het Natuurbeheerplan. Bij het afgeven van een vergunning wordt getoetst aan het Natuurbeheerplan voor het desbetreffende gebied. De Omgevingsdienst heeft in dit geval geoordeeld dat het past.

7. Rondvraag gedeputeerde Loggen

225

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Loggen.

8. B-agenda Natuur & Bodemdaling

230

8.a Bodemdaling: Agenderingsverzoek PvdA C naar B notitie bodemdaling in Veenweidegebied Randstedelijke Rekenkamer

235

De **voorzitter** deelt mee dat de Randstedelijke Rekenkamer aanwezig zou zijn bij dit agendapunt, maar vanwege ziekte is dit helaas niet gelukt. **Eventuele vragen voor Rekenkamer worden genoteerd en zullen op een later moment worden beantwoord.**

Eerste termijn

240

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt zich af of deze notitie niet naar de B-agenda moet worden verplaatst, omdat alle onderzoeken van een Rekenkamer hier worden geplaatst. In de verantwoording heeft zij uitgelegd waarom zij deze notitie wil verplaatsen en korthedshalve verwijst zij hiernaar. Graag hoort zij van de gedeputeerde of het usance wordt dat onderzoeken op een C-agenda belanden. Wat is de status van een notitie ten opzichte van een echt onderzoek van

245 de Rekenkamer? De notitie heeft alleen maar tot meer vragen geleid, onder andere over het beperkte draagvlak, de onzekerheid van data van rekenregels, het stikstofdossier dat maatregelen omtrent bodemdaling zou belemmeren, over de no regret-maatregelen, het ontbreken van beleid bij sommige waterschappen, de nota peilbeheer, een kennisvacuüm, het interviewen van een redelijk homogene groep et cetera.

250 Mevrouw **Kapitein** (D66) dankt de PvdA voor het agenderen van deze notitie en zij kan zich helemaal aansluiten bij de vragen. De notitie voelt ongemakkelijk, omdat er geen conclusie is en geen aanbevelingen worden gedaan. Waarschijnlijk is de reden hiervoor dat de provincie te laat is met het beleid en met de eerste visie van de regionale Veenweidestrategie. GS wordt opgeroepen om snel te komen met RVS 1.0 ondanks dat het nationaal programma Landelijk Gebied en het
255 provinciaal programma Landelijk Gebied wordt verwacht. De eerste regionale Veenweidestrategie had al eind 2020, begin 2021 gereed moeten zijn.
GS wordt gevraagd om te reageren op zeven zorgen van D66: 1. Doelen uit het klimaatakkoord zullen niet worden gehaald. 2. Het aansluiten bij initiatieven in gebieden waar de energie zit, zijn niet altijd de gebieden waar de meeste resultaten bereikt kunnen worden. 3. Het niet benoemen
260 van het beperkte draagvlak kan ertoe leiden dat een achterliggende reden, waardoor zaken niet worden behaald, buiten beeld blijft. 4. Onduidelijkheid over de omvang van het probleem.
5. Problematiek van andere dossiers kan de aanpak van de bodemdaling belemmeren.
6. Waterschappen gaan met betrekking tot het waterpeil nog steeds uit van de huidige
gebruiksfunctie terwijl de functie van het gebied in balans zou moeten zijn met de draagkracht van
265 de bodem. 7. Vanuit het Rijk is 18 miljoen euro beschikbaar voor 2021 en 2022. Wordt dit bedrag benut?
Daarnaast heeft D66 ook een paar kritiekpunten. De opsomming van de oplossing is niet compleet. Greppeldrainage en Azolla ontbreken bijvoorbeeld. In het IPV-onderzoek is geconstateerd dat er al heel veel kennis is die moet worden benut. Per abuis is opgenomen dat de regionale
270 Veenweidestrategie op 24 mei is vastgesteld.

Mevrouw **De Groot** (SP) zegt dat de SP het een goede constatering vindt van de Randstedelijke Rekenkamer dat in Noord-Holland in feite weinig is gebeurd. Er is haast geboden, omdat de daling van het veen doorgaat. Kan niet worden afgesproken dat de waterstand hoog wordt gehouden en
275 dat de waterschappen hier werk van gaan maken?

Mevrouw **Koning** (CDA) meent dat de SP het een beetje simpel voorstelt om de waterstand omhoog te stellen. In dat geval zou iedereen natte voeten krijgen in deze gebieden.

280 Mevrouw **De Groot** (SP) vindt niet dat dit een te simpele voorstelling van zaken is. Het probleem speelt al heel lang en had inmiddels opgelost moeten zijn. De beste manier om dit te doen, is de waterstand omhoog te zetten. Een aantal mensen zal zich hieraan moeten aanpassen.

285 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of mevrouw De Groot er van op de hoogte is dat de rijstteelt de grootste methaanuitstoot ter wereld is en dat deze uitstoot meer invloed heeft op de opwarming van de aarde dan CO₂.

Mevrouw **De Groot** (SP) wist niet dat er in Noord-Holland rijstteelt was, maar daar hoort zij graag meer over.

290

De heer **Dessing** (FvD) dankt de PvdA ook voor het agenderen van het belangrijke rapport. Voor hem is de conclusie duidelijk, namelijk dat naast het feit dat het heel inefficiënt en onverstandig is om CO₂-reductie vanuit veenweidegebied te realiseren, is er volgens het rapport ook geen draagvlak onder agrariërs. Volgens de Rekenkamer is er weinig zicht op de neveneffecten en de effectiviteit van het verhogen van het peil waardoor het onduidelijk is welke meetbare resultaten dit oplevert. Als het om honderden miljoenen euro's per provincie gaat om de CO₂-reductie te realiseren, is het bedrag van 18 miljoen euro een schijntje. Over de no regret-maatregelen wordt gesteld dat ze onder de logische redeneerlijn vallen waarover consensus bestaat. Het is de vraag bij wie hierover consensus bestaat. FvD is bijvoorbeeld tegen het aanleggen van zonnevelden en dit is ook een maatregel die niet makkelijk terug te draaien is. Een ander voorbeeld dat wordt genoemd, is het omzetten van agrarisch gebied naar recreatie of woningbouw en ook dit is geen no regret-maatregel.

295

300

305

De heer **De Wit** (VVD) zal schriftelijke vragen via de griffie naar de Rekenkamer laten sturen. Hij is het er niet mee eens dat de provincie de afgelopen jaren niets of te weinig heeft gedaan. Het gaat om keuzes maken en over het inzetten van ambtelijke capaciteit. Hij steunt het voorstel van de PvdA om ieder onderzoek van de Rekenkamer standaard te bespreken. De Rekenkamer concludeert dat er wellicht zaken te vroeg zijn bekeken ten opzichte van de huidige status. Een verzoek van de VVD is om de Rekenkamer met de opgedane kennis een aanbeveling te laten doen.

310

De heer **Dessing** (FvD) vraagt hoe VVD de haalbaarheid van de projecten inschat gezien het gebrek aan meetbaarheid en de enorme kosten die ermee gemoeid zijn.

315

De heer **De Wit** (VVD) heeft ook gezien dat er op dit moment weinig draagvlak is bij de agrarische sector. Zijn ervaring is echter dat ook agrariërs zich wel degelijk realiseren dat ze een probleem hebben bij een dalende bodem, omdat de bedrijfsvoering hier uiteindelijk op aangepast moet worden. Dit betekent dat ook zij een belang hebben om mee te doen. Op basis van het rapport blijkt niet dat de maatregelen die zijn verkend op alle plekken effect zullen hebben. Voor VVD is het belangrijk om inzichtelijk te maken wat het effect is van maatregelen en nieuwe technieken te blijven inzetten om te bekijken wat wel effect heeft.

320

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of de agrariërs volgens de VVD de eigenaars zijn van het probleem of dat de overheid ook eigenaar is. Wordt dit probleem niet zelf gecreëerd?

325

De heer **De Wit** (VVD) heeft de agrariërs mede-eigenaar van het probleem genoemd. Als een boer niets doet, heeft hij wel degelijk hinder van de effecten van bodemdaling op zijn bedrijfsvoering.

330

Statenlid **Bwefar** (GL) concludeert uit de notitie dat Utrecht veel concreter is in doelen dan Noord-Holland en het zou goed zijn als Noord-Holland ook meer concrete doelen zou hebben. Ook de waterschappen zouden hier hun peilbeleid op kunnen baseren. De notitie is een sterk pleidooi om samen op te trekken met alle betrokken overheden. GL onderschrijft de conclusies van de Rekenkamer, ook met betrekking tot draagkracht en de rekenmethode en gaat er vanuit dat de gedeputeerde de definitieve versie van de regionale Veenweidestrategie van Noord-Holland hier mede op zal baseren. Het rapport bevat ook de belangrijke waarschuwing dat experimentele maatregelen hun effectiviteit in de praktijk nog niet hebben bewezen.

335

De heer **Dessing** (FvD) begrijpt uit de bijdrage van GL dat ook hier vraagtekens zijn bij deze notitie en zich aansluit bij de conclusies. Betekent dit dat GL twijfels heeft over de haalbaarheid, de betaalbaarheid en de uitvoerbaarheid van de maatregelen en zouden deze niet heroverwogen moeten worden?

Statenlid **Bwefar** (GL) weerspreekt deze interpretatie. Wel moet nog veel onderzoek plaatsvinden. GL denkt dat de doelen zeker haalbaar zijn, maar er moet nog meer aan draagvlak worden gewerkt en er moet goed worden gekeken naar welke methode moet worden gebruikt. Alle provincies zouden dezelfde rekenmethode moeten hanteren.

De heer **Dessing** (FvD) is benieuwd welke methodiek GL ziet om het haalbaar te maken. Volgens hem maakt het rapport van de Rekenkamer duidelijk dat de effecten van de huidige methodes niet bekend zijn.

Statenlid **Bwefar** (GL) wil deze vraag graag bij het college neerleggen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) dankt de PvdA ook voor agendering van deze notitie. Het is procedureel vreemd dat deze op de C-agenda is beland. De notitie geeft geen rooskleurig beeld en een conclusie is dat betrokkenen binnen en buiten de provincie behoefte hebben aan duidelijkheid in de aanpak van bodemdaling en CO₂-uitstoot in de Veenweidegebieden. Er is meer geld nodig dat blijkens de notitie niet bij de provincie vandaan kan komen. Ook is grote behoefte aan kennis en inzicht. In de agrarische sector is weinig draagvlak. ChristenUnie denkt dat het goed is om eerst te bepalen wat de plannen zijn en het vervolgens over draagvlak te hebben. Gedeputeerde wordt gevraagd of er een afstemming kan komen tussen de drie Groene Hart provincies. Utrecht lijkt al een stuk verder te zijn. Een bijeenkomst met de Statenleden van de drie provincies is volgens ChristenUnie nodig.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of ChristenUnie van mening is dat draagvlak gecreëerd wordt door het beschikbaar stellen van financiële middelen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) licht toe dat het erom gaat dat er een financiële prikkel is voor boeren om maatregelen te nemen.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt zich af of het geld voldoende is om het draagvlak te creëren.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) zegt dat wat onder de streep voor de boer overblijft belangrijk is. Zonder financiële prikkel zal het heel lastig zijn om draagvlak te creëren. Een overleg tussen de drie provincies heeft eerder al plaatsgevonden, maar de huidige conclusies zijn een goede regen om nog een keer om tafel te gaan. Is gedeputeerde bereid om dit in gang te zetten?

Statenlid **Kostic** (PvdD) noemt bodemdaling een keiharde realiteit die wordt versterkt door de manier waarop boeren het land gebruiken. Er moeten nu stappen worden gemaakt in plaats van wachten op nieuw onderzoek.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of het bovenstaande betekent dat PvdD haalbaarheid en betaalbaarheid niet belangrijk vindt.

385 Statenlid **Kostic** (PvdD) stelt dat meerdere crises zich hebben opgestapeld en nu moet verantwoordelijkheid worden genomen. Het is niet de schuld van de boeren die een bepaalde kant zijn opgestuurd door CDA en VVD. Zij moeten nu worden geholpen, maar ook moet duidelijk zijn wat het doel is.

390 De heer **Dessing** (FvD) meent dat er geen consensus-wetenschap bestaat en hij heeft geen enkel bewijs dat deze veengebieden in de provincie verdrinken.

Mevrouw **Koning** (CDA) begrijpt dat PvdD de politiek de schuld geeft van bodemdaling, maar volgens haar gaat het om een natuurlijk verschijnsel.

395 Statenlid **Kostic** (PvdD) wijst erop dat de bodemdaling wordt versneld door het steeds verder verlagen van het waterpeil wat de problemen verergert. Dit kan worden veranderd door in te zetten op vernatting, een bewezen effectief instrument.

400 De notitie van de Randstedelijke Rekenkamer bevat wel degelijk concrete conclusies. De oproep aan GS en aan de commissie is om zaken samen snel op te pakken. Zij noemt vier punten die haar zijn opgevallen in het rapport. 1. Het rapport stelt dat de provincie in the lead is. Er moet dus niet alleen een visie worden opgesteld, maar ook moet meer gestuurd worden. 2. Inmiddels is duidelijk dat de klimaatdoelen niet worden gehaald en hierop moet worden geanticipeerd door ingrijpende maatregelen waarbij de boeren eerlijk geïnformeerd moeten worden. 3. Wellicht moet de provincie 405 het Rijk benaderen voor meer financiële middelen. 4. Over technologische schijnoplossingen zijn veel onzekerheden en PvdD is er daarom op tegen om hierop maximaal in te zetten. Een oproep is om te sturen op bronmaatregelen, dus vernatting. Dit betekent dat moet worden gekozen waar veehouderij nog wenselijk is en in welke vorm. Vervolgens moet in kaart worden gebracht hoeveel en welke grond vernat moet worden om het emissie-doel te bereiken.

410 De heer **Dessing** (FvD) concludeert dat PvdD oproept om de honderden miljoenen euro's ergens vandaan te halen om het waterpeil enerzijds klakkeloos te verhogen en dat de boeren in deze gebieden gewoon pech hebben.

415 Statenlid **Kostic** (PvdD) is het niet eens met deze conclusie. Het is duidelijk dat er keuzes gemaakt moeten worden. FvD spreekt over geld om bodemdaling tegen te gaan, maar het heeft heel lang geld gekost om het huidige systeem van veehouderij in stand te houden.

De heer **Dessing** (FvD) kan niet anders concluderen dat dat de boeren gewoon pech hebben.

420 Statenlid **Kostic** (PvdD) denkt dat er veel ondernemers zijn die de boeren willen helpen en met ze mee willen denken. Voorbeelden zijn kansen voor bouwmaterialen en de eiwittransitie.

425 Mevrouw **Koning** (CDA) wijst erop dat het een beschouwende notitie is geworden, omdat de aanpak van bodemdaling zich nog in de opstartfase bevindt. Dit geldt niet alleen voor Noord-Holland, maar ook voor Zuid-Holland en Utrecht. Het CDA begrijpt dat het tegengaan van bodemdaling een zeer complexe opdracht is en effectieve oplossingen zijn er op dit moment nog niet. Er ligt een

concept Regionale Veenweiden Strategie die al in de commissie NLG is besproken. Op 3 oktober a.s. vindt een werkbezoek plaats om meer kennis te verzamelen over bodemdaling en over gebiedsprocessen. Het opstellen van beleid is mede lastig, omdat de uitgangspunten van het Rijk nog niet helder zijn. Bodemdaling komt niet alleen voor in veenweidegebieden, maar ook in natuurgebieden. Mevrouw Koning hoopt dat de gedeputeerde hier ook naar kijkt. De CO₂-uitstoot bij de veenweidegebieden in Noord-Holland blijkt veel lager dan eerder gedacht. Heeft dit geresulteerd in het bijstellen van de reductieopdracht vanuit het Rijk?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) wijst erop dat de gestage zeespiegelstijging en inklinking van het land heeft geleid tot bemaling waardoor bodemdaling een natuurlijk proces is dat wordt versneld door menselijk ingrijpen, maar niet kan worden tegengehouden. In het kader van CO₂-reductie is gesproken over 1 megaton. Dit is volgens hem helemaal niets. De herhaalde oproep van PVV is om te stoppen met pogingen om CO₂-uitstoot te verminderen, omdat is aangetoond dat de uitstoot van mensen geen invloed heeft.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of PVV wel vindt dat iets moet worden gedaan aan de bodemdaling.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) antwoordt dat er sprake is van een natuurlijk proces dat niet kan worden tegengegaan. Wat de mens veroorzaakt, kan wel worden tegengegaan, maar het is de vraag ten koste waarvan. De enige zekerheid is dat het heel veel geld gaat kosten. Als de bestaanszekerheid van de boeren onderuit wordt gehaald door een niet bestaand probleem, heeft bodemdaling bij de boeren geen top prioriteit. PVV is benieuwd naar de RVS 2.0.

GS

Gedeputeerde **Rommel** betreurt het dat de Rekenkamer niet zelf aanwezig is. Voor zover zij weet, is dit voor de eerste keer dat de Rekenkamer een notitie aanlevert. Het rapport is rechtstreeks naar PS gestuurd en PvdA heeft het initiatief genomen om dit te agenderen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of de gedeputeerde zich geroepen voelt om een reactie te geven op de notitie.

Gedeputeerde **Rommel** stelt dat PS in het reguliere proces een beschouwing krijgt op de opmerkingen en aanbevelingen.

PS heeft inderdaad niet de Regionale Veenweide Strategie vastgesteld in mei 2022. GS heeft een concept vrijgegeven. In de definitieve RVS is veel meer uitgewerkt en deze wordt volgende maand in de commissie NLG behandeld. In feite is de RVS achterhaald door het Provinciale Programma Landelijk Gebied (PPLG) waarin de daadwerkelijke maatregelen staan die door PS vastgesteld worden. De reductie van de emissie is door het Rijk bijgesteld naar 0,09 megaton. Er zal veel energie in gestoken moeten worden om dit te halen. De landbouwgebieden zullen in de RVS worden opgenomen, de natuurgebieden worden in de PPLG meegenomen. Over de Rondehoep wordt met drie provincies gesproken. Dit zit in het NOVEX-gebied en heeft ook extra aandacht van het Rijk. Het geld blijft een uitdaging en het gaat zelfs over ongeveer een miljard euro. Met de 18 miljoen euro is al aan de slag gegaan.

De heer **Dessing** (FvD) hoort de gedeputeerde zich zorgen maken over de maatregelen en

475 de kosten die hiermee gemoeid zijn. Is het een optie om aan het Rijk duidelijk te maken dat het een onhaalbare opgave zou kunnen zijn?

Gedeputeerde **Rommel** ziet het niet als een onmogelijke opgave en zij wijst erop dat het project zich nog in een startfase bevindt en dat er verschillende mogelijkheden zijn. Alle veengebieden onder water zetten is geen optie, omdat er onvoldoende zoet water is.

480

Mevrouw **Kapitein** (D66) vraagt of bekend is hoeveel het kost als er niets wordt gedaan en de bodemdaling te ver gaat waardoor het onmogelijk is om er nog op te boeren en wat de impact op steden is.

485 Gedeputeerde **Rommel** heeft deze cijfers niet voorhanden, maar stelt dat dit ook in de miljarden zal lopen. Als er niets wordt gedaan, zakt de bodem weg. De boeren zijn heel hard nodig om de gebieden te beheren.

490 Mevrouw **De Groot** (SP) zegt dat in polder Westzaan wordt gewerkt met gedeeltelijk zout water. Is dit niet mogelijk voor andere gebieden?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat dit niet overal mogelijk is. Het water moet er ook nog komen. Bovendien moet nog nader onderzoek worden gedaan naar de verbrakking.

495 Statenlid **Kostic** leest in de strategie dat het om 0,14 megaton gaat terwijl de gedeputeerde 0,9 megaton noemt. Het gebied omvat 14.500 ha. Hoeveel hiervan kan wel worden vernat?

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat dit laatste wordt onderzocht. De 0,9 is een bijstelling naar aanleiding van de bijgestelde cijfers.

500

Als de waterstand omhoog gaat, moet ook worden gekeken naar methaanuitstoot en naar lachgas. Het feit dat Noord-Holland minder hoeft te doen, betekent dat andere provincies meer moeten doen.

Via het nationaal onderzoeksprogramma Broeikasgassen wordt al twee jaar gemeten.

505

Tweede termijn

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt hoe in de toekomst kan worden voorkomen dat een rapport van de Rekenkamer wordt verplaatst naar de C-agenda.

510 PvdA adviseert om niet te blijven hangen in de schuldvraag. De oplossing moet van onderop komen. De conclusie van de gedeputeerde is dat er al heel veel wordt gedaan. Hiertegen kan worden ingebracht dat nog heel veel te doen valt en dat veel nog niet duidelijk is. Het gaat inderdaad veel geld kosten, maar niets doen kost ook veel. PvdA sluit zich aan bij de vraag van D66 over een kosten-batenanalyse.

515

De voorzitter zegt toe de procedure van Rekenkamer-rapporten ook in de agendacommissie te bespreken.

Mevrouw **Kapitein** (D66) is blij dat de 18 miljoen euro inderdaad wordt besteed. Het integraal

520 programma Veen heeft al mooie resultaten laten zien en dit geeft veel handvatten. De oproep van D66 is om vol in actie te gaan op dit onderdeel. Zij dankt de andere partijen voor het organiseren van het werkbezoek volgende week.

525 De heer **Dessing** (FvD) sluit zich aan bij de procesvraag van de PvdA en hij verzoekt gedeputeerde om hier een reactie op te geven.

De heer **De Wit** (VVD) heeft niet gesproken over de schuldvraag, maar over een probleem waar de politiek mede-eigenaar van is. Zijn aanbeveling zou zijn om de Rekenkamer te vragen om haar expertise te gebruiken voor een vervolg.

530 Statenlid **Kostic** (PvdD) sluit zich aan bij PvdA met betrekking tot de procesvraag. Een vraag aan het GS is hoe technologische schijnoplossingen voorkomen kunnen worden. Wanneer is wel bekend op hoeveel grond en waar het waterpeil verhoogd kan worden? Een andere vraag is of er wel extra geld van het Rijk moet worden gevraagd. Hoe zit het met de samenwerking met de waterschappen?

535 De heer **Van Tiggelen** (PVV) licht toe dat de natuur iets minder dan vier seconden doet over de gewenste vermindering van uitstoot per jaar.

540 Gedeputeerde **Rommel** stelt dat de opmerkingen uit de notitie van de Rekenkamer zijn meegenomen in de verwerking bij de RVS. Het integraal programma Veen is opgenomen in het landelijk onderzoeksprogramma. De Rekenkamer heeft op dit gebied juist niet de expertise. SOMERS is het landelijke systeem dat nu wordt gebruikt en dit heeft ook geleid tot wijzigingen van de doelstelling. Met betrekking tot technologische innovaties is niet altijd op voorhand te zeggen of dit schijnoplossingen zijn. De samenwerking met waterschappen loopt goed.

545 De **voorzitter** memoreert dat **de Rekenkamer vragen zal beantwoorden die zijn blijven liggen.**

De vergadering wordt geschorst voor de lunch.

550 **8.b Natuur: Integraal gebiedsprogramma Laag Holland**

De **voorzitter** heropent de vergadering.

Eerste termijn

555 De heer **Kohler** (JA21) heeft geen voorbeelden gevonden van rijstteelt in Nederland. Het is een prima stap om op doelstellingen te sturen in plaats van op maatregelen. Dit geeft de mogelijkheid tot bijsturen en hiermee kan worden ingespeeld op dynamiek en veranderingen. In het NRC van vandaag staat dat door de explosieve bevolkingsgroei de drinkwatervoorziening in Nederland in gevaar komt. In dat geval is het niet zo verstandig om zoetwaterpolders te verzilten om een paar rietsigaren te laten groeien.

560 Een paar weken geleden is een boottocht georganiseerd door de Eilandspolder, een tocht die de heer Kohler een jaar geleden ook heeft gemaakt en die zeer informatief was. Tijdens de tocht vielen de enorme hoeveelheid hybride ganzen en de bomen op de eilandjes op, maar het meest in

565 het oog springend was de Japanse Duizendknoop.

Het aantal padden dat de N511 oversteeft, neemt enorm af. Een verklaring van de deskundigen hiervoor is de Amerikaanse rivierkreeft die de eieren en het kroost opeet. Ze ondermijnen overigens ook weides en dijkes.

Het voorliggende gebiedsmodel heeft 93 indicatoren, maar de invasieve exoot staat er niet tussen.

570 Van deskundigen heeft de heer Kohler begrepen dat de strijd tegen de rivierkreeften al is verloren en dat de schade die ze veroorzaken enorm en blijvend is. Recente cijfers uit Nederland laten zien dat er 1,2 miljard euro aan schade en kosten per jaar is. Een uitsplitsing naar kosten voor natuurgebieden is niet beschikbaar, maar het is duidelijk dat deze flink zijn. Indicatoren kunnen gaandeweg het proces aangepast, toegevoegd of verwijderd worden. Een aanbeveling is om

575 invasieve exoten met meerdere indicatoren alsnog in het model op te nemen. Deze is de grootste bedreiging van de biodiversiteit en de ecosystemen in Laag Holland en de rest van Noord-Holland.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) dankt JA21 voor het inbrengen van de invasieve exoten en zij denkt ook dat deze meegenomen moeten worden.

580 Een oproep is om grondeigenaren inderdaad algemeen te erkennen als hoeders van het landschap. Zonder natuurbeheer en agrariërs wordt het beheer onbetaalbaar en onmogelijk.

Op de schriftelijke vraag van VVD over op welke manier grondeigenaren en gebruikers worden geïnformeerd over de inhoud van het programma van Laag Holland, is geantwoord dat het gebiedsprogramma Laag Holland geen eigen communicatie behoeft, omdat communicatie namelijk

585 via gebiedsprocessen in de deelgebieden verloopt. Niet alle grondeigenaren en gebruikers zijn echter op de hoogte van het plannen en de mogelijkheden en het is belangrijk om iedereen te bereiken. Als begin zou een leesbare brief gestuurd kunnen worden aan betrokken grondeigenaren en ze uit te nodigen in het Dorpshuis. Een overweging is om een folder aan alle dorpsgenoten te sturen.

590

Mevrouw **De Groot** (SP) leest op pagina 56, onder beslismomenten, “vaststellen dat een bepaalde doelstelling niet geheel gerealiseerd zal worden. Dit zal echter alleen mogelijk zijn bij niet-essentiële doelstellingen”. De vraag is wat wordt gedaan als het om wel-essentiële doelstellingen gaat, als natuur- en milieuorganisaties zich gaan opstellen als – in de ogen van Noord-Holland –

595 “notoire querulanten” en in dit integraal gebiedsprogramma op onderdelen gaan uitvechten bij de rechter en als de mannen van de participatie paradox zich helemaal participatief opstellen en hun rol opeisen in het participatietraject. Hoewel de doelen in het gebiedsprogramma goed zijn omschreven en de SP oprecht hoopt dat het allemaal gaat lukken, is de provincie onvoldoende sterk als partijen hun kop in het zand steken en niet willen meewerken.

600

De heer **De Wit** (VVD) dankt ChristenUnie voor het aan de orde stellen van de schriftelijke vraag van de VVD. Hij gelooft dat de inwoners en de bedrijven in Laag-Holland zeer betrokken zijn bij hun leefgebied en ervoor open staan om ermee aan de slag te gaan. De VVD wil ze in kracht brengen om regie te pakken op de veranderingen in hun leefgebied.

605

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt hoe de VVD wil bewerkstelligen dat de neuzen allemaal een kant op gaan staan, zodat de doelen worden behaald.

De heer **De Wit** (VVD) meent dat er vooral veel onwetendheid is over de toekomst in het gebied.

610 Mensen moeten eerst bewust gemaakt worden van wat er speelt en dat van hieruit de energie komt om het gebied sterker te maken. Vanuit de provincie past hierbij flexibiliteit en hulp bij initiatieven.

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft begrepen dat de provincie met iedereen om tafel gaat. Waarom vraagt VVD dan om een extra instrumentenkoffer zoals de heer De Wit het heeft genoemd?

615

De heer **De Wit** (VVD) stelt dat uiteindelijk in de praktijk mensen nodig zijn die met energie en toewijding aan de slag willen gaan en zij hebben af en toe een duwtje in de rug nodig, bijvoorbeeld financieel, om stappen te kunnen zetten.

620 Het belang van het maken van keuzes wordt onderstreept en VVD is benieuwd naar het afwegingskader voor de keuzes.

Hoe wordt ervoor gezorgd dat de mensen in het gebied (Waterland en Marken) duidelijk krijgen wat de impact is van het programma op hun leefomgeving en dus hoe dit zich vertaalt in het dashboard?

625 Er is een omvangrijke investeringsagenda nodig van rond de 1 miljard euro. Zowel het bedrag als de financiering van het bedrag zijn nog onzeker en qua ambtelijke capaciteit ligt er ook nog een vraagstuk. Komt er een moment in het besluitvormingsproces dat er een minimaal scenario wordt uitgewerkt voor zaken die gehaald moeten worden en die mogelijk zijn qua financiën en capaciteit en dat dus andere zaken niet gedaan kunnen worden?

630

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of de VVD afdingt op de doelen.

De heer **De Wit** (VVD) wil geen verwachtingen en onrealistische doelen stellen.

Wat zijn na dit document de praktische vervolgstappen op weg naar uitvoering van de doelen?

635 Het is belangrijk om mensen in het gebied mee te nemen en de VVD is benieuwd hoe dit de komende jaren wordt gedaan.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) stelt dat PVV een aantal van de achttien doelstellingen van Laag Holland niet kan ondersteunen waaronder de doelstellingen inzake N-2000, NNN, de duurzame energie en CO₂-uitstoot. Wat betreft de invasieve exoten sluit hij zich aan bij JA21. De kosten zijn niet gering terwijl burgers het moeilijk hebben en de overheid geen geld heeft.

640

In de brief van het college staat dat het gebiedsprogramma Laag-Holland niet in beton is gegoten en dat aanpassingen mogelijk zijn vanuit het stikstof- en biodiversiteitsbeleid. PVV is hier niet gerust op.

645

De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt zich af of niet moet worden gestopt met voor alle veenweidegebieden te bepalen wat er wel of niet mag groeien. Soms zijn koeien wellicht handig voor landschapsbeheer, maar de vraag is hoeveel er nodig zijn. Moet het waterpeil niet gewoon omhoog in sommige veenweidegebieden om het behalen van de gestelde doelen dichterbij te brengen? Het is lang niet zeker dat met het voorliggende programma de doelen worden behaald uit het PPLG, maar hoeveel doelen worden wel gehaald?

650

Op de technische vragen van de VVD over wonen, bedrijvigheid en infrastructuur wordt geantwoord dat er afstemming is. Dit is echter een weinig concrete formulering. Hoe concreet is de afstemming en hoe wordt ervoor gezorgd dat er recht wordt gedaan aan de invloed van deze zaken op het gebied Laag-Holland?

655

Er worden wel natuur- en milieuorganisaties betrokken, maar er wordt niets gezegd over dierenwelzijnsorganisaties.

Mevrouw **Koning** (CDA) is blij met de participatie van veel partijen in het gebied. De beschreven
660 doelen zijn breed, maar de provincie wil primair sturen op het behalen van provinciale doelen
biodiversiteit, water en klimaat. Dit lijkt het CDA niet juist in een integraal gebiedsproces en zij ziet
graag dat er meer doelen primair worden meegenomen. De balans tussen natuur, het leven van de
mens op aarde en de voedselvoorziening moet in stand blijven. Is gedeputeerde bereid om in dit
kader aanpassingen te doen en levensvatbaarheid van bedrijven ook prioriteit te geven?
665 De keuzevraagstukken komen naar boven bij de gebiedsprocessen. Hoe verhoudt dit zich tot de
prioriteiten die worden genoemd?

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of een nieuwe manier van bedrijfsvoering volgens het CDA
niet levensvatbaar is.

670 Mevrouw **Koning** (CDA) denkt dat dit heel goed levensvatbaar kan zijn, maar er moet niet vanuit
worden gegaan dat dit in altijd het geval is. Zij verzoekt de gedeputeerde toe te zeggen dat de
keuzes straks echt mogelijk zijn en het plan geen keurslijf wordt.
Het verzoek is om bij de WAT de vraag van de participatie mee te nemen.

675 De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt of CDA wil dat mensen in het veld de doelen mee bepalen.

Mevrouw **Koning** (CDA) stelt dat bij het stellen van doelen moet worden bekeken of deze haalbaar
zijn. Hiervoor is veel expertise en kennis nodig en input zou vanuit het veld moeten komen.
680 Worden bij het opstellen van het proces ook effectrapportages meegenomen?
Voor landschap, cultuurhistorie, bezoek en beleving wordt slechts een beperkt budget vrijgemaakt.
De vrees is dat dit wellicht gaat leiden tot gebieden die niet meer aantrekkelijk zijn en verwilderen
en dit is in tegenspraak met de wens om meer recreatiemogelijkheden te realiseren.
Het CDA heeft tot slot nog zorgen over samenwerking met partners. Hoe wordt geborgd dat
685 inbreng van partners goed wordt meegenomen?

Mevrouw **Strens** (D66) noemt het stuk een schoolvoorbeeld voor het werken aan een gezamenlijke
integrale aanpak. Het gaat echter niet alleen om gezamenlijke ambities en doelstellingen op papier,
maar juist om de realisatie ervan in de verschillende deelgebieden in de praktijk. Het WAT, de
690 doelen, worden meegegeven als kaders in de gebiedsprocessen en het HOE moet juist worden
ingevuld vanaf onderop. Hoewel dit uitgangspunt wordt ondersteund, heeft D66 wel zorgen over
de voortgang en de daadkracht in de processen. Ook zou richting gegeven moeten worden op het
HOE in plaats van dit volledig open te laten.

In antwoord op technische vragen staat dat het dashboard vooral moet worden gezien als
695 opdrachtprofiel per opdrachtgebied. Hoe wordt gemonitord waar een deelgebied staat ten aanzien
van de realisatie van de opdracht?

Statenlid **Bwefar** (GL) vindt het een goed doordacht programma dat kansen biedt aan de gestelde
doelen, hoewel GL sommige doelen wat scherper zou willen stellen. Landelijke doelen op het
700 gebied van stikstof krijgen hopelijk nog een vertaling in het programma en dit geldt ook voor
doelen op het gebied van biodiversiteit in agrarisch gebied. Vertrouwen in de deelnemers is een
goed uitgangspunt, maar het is de vraag of de juiste deelnemers aan tafel zitten. Biologische
boeren worden bijvoorbeeld niet genoemd en ook is niet duidelijk hoe vorm wordt gegeven aan de

705 invloed van burgers. Het voorstel van ChristenUnie om leesbare communicatie te realiseren steunt GL. Wordt ruimte gemaakt voor gebiedscoöperaties en wordt hier actief op gestuurd? Een suggestie is om een brede innovatiewerkplaats in te zetten. Een deel van de benodigde financiën zal uit de eigen begroting moeten komen. Is hier al zicht op?

710 Mevrouw **Jellema** (PvdA) sluit zich aan bij de genoemde gesprekspartners. Zij wacht in spanning op het rapport Remkes van 5 oktober a.s. waardoor er wellicht nog zaken zullen wijzigen. Tot slot sluit PvdA zich aan bij de vraag over monitoring van D66.

GS

715 Gedeputeerde **Rommel** zegt dat de gesprekken met de verschillende gebieden al lopen. Alle ambtenaren gaan naar de boeren toe. Zij verzoekt de commissie om het door te geven als er berichten zijn van mensen die een gesprek willen voeren. In Waterland Oost zijn in goed overleg de begrenzing en ontgrenzing van NNN-gebieden vastgesteld. Dit heeft geholpen om het proces hier te versnellen. In sommige gevallen worden brieven gestuurd, soms wordt een inloopavond
720 georganiseerd en bij kleinere processen wordt een-op-een overlegd met betrokkenen. Hoewel er al veel is gebeurd, heeft corona het proces vertraagd.

In de NPLG en in de BPLG zal duidelijk worden hoeveel geld nodig is om de doelstellingen te behalen. Essentiële doelen worden hierin opgenomen en landelijke doelen die behaald moeten worden, zullen hier zeker deel van uitmaken.
725 Het noodzakelijke beheer zal worden uitgewerkt in gebiedsplannen. Deze zijn bedoeld voor wat in het veld gebeurt en komen aan het eind van de verkenningsfase. Hierin staan de maatregelen en fricties en hierin worden keuzes gemaakt. De NPLG bevat doelen waaraan op nationaal niveau moet worden voldaan.

Het WAT zijn de doelen die door PS zijn vastgesteld en waarmee ambtenaren aan het werk gaan.
730 Voor de beleving door de mensen is door PS geen geld vrijgemaakt. Indien wenselijk, kan hiervoor een voorstel worden ingediend.
Inbreng van agrariërs en landeigenaren wordt zeker meegenomen en daarom worden ook gesprekken gevoerd. Dit betekent niet dat alles wordt overgenomen, maar wel wordt onderbouwd waarom dit niet gebeurt.

735 De goede voorbeelden, het richten op het HOE, worden getoond in de overleggen.
De doorvertaling van bijvoorbeeld Waterland en Marken wordt opgenomen in de NPLG.
De 1 miljard euro is nog niet zeker, wel is 750.000 euro procesgeld vrijgemaakt.
De minimale doelen in de gebiedsplannen tellen op en in een schema in de technische sessie zijn de vervolgstappen geschetst.

740 Mevrouw **De Groot** (SP) heeft nog geen antwoord gekregen op de vraag wat er gebeurt als de essentiële doelstellingen niet worden gehaald.

745 De heer **Hollebeek** (PvdD) heeft geïnformeerd naar de afstemming met de hardere rode sectoren naar aanleiding van een vraag van VVD.

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft verzocht om meer prioriteiten mee te nemen en balans aan te brengen tussen meer natuur, levensvatbare bedrijven en voldoende voedsel.

750 Mevrouw **Strens** (D66) heeft nog niet gehoord hoe monitoring plaatsvindt.

Statenlid **Bwefar** (GL) memoreert dat zij heeft geïnformeerd naar doelen op het gebied van biodiversiteit en agrarisch gebied, gebiedscoöperaties, innovatiewerkplaatsen en of aanvullende landelijke doelen in het gebiedsplan worden opgenomen.

755

De heer **Kohler** (JA21) heeft voorgesteld om zeven indicatoren toe te voegen voor de invasieve exoten.

760

Gedeputeerde **Rommel** stelt dat de invasieve exoten niet thuishoren in gebiedsprocessen. Dit gebeurt vanuit de organisatie zelf.

Essentiële doelen moeten worden behaald; wat landelijk wordt opgelegd, komt in het programma terecht en moet worden behaald. Een bijstelling hiervan die wettelijk is vastgelegd, zal worden voorgelegd aan PS.

Zaken als landbouw, voedselvisie en biodiversiteit moet per gebied nog worden uitgewerkt.

765

Wat betreft innovatie bestaat het VPNL, het innovatieprogramma Veen en ook met CONO worden innovaties gedaan.

Afstemming met de rode sectoren vindt plaats tussen de verschillende programma's.

De balans tussen de agrarische sector en de natuur vindt plaats bij de beheercheck.

Monitoring wordt jaarlijks gedaan en hierover wordt gerapporteerd.

770

Tweede termijn

775

De heer **De Wit** (VVD) vindt de belangrijkste vervolgstap het herkenbaar maken van de effecten van het plan voor de mensen in de verschillende deelregio's. Een aanbeveling is om van onderop bepaalde doelen in het rode gebied te bespreken om een balans te vinden. Geadviseerd wordt om te kijken naar de beschikbare gelden en de benodigde capaciteit om het proces te kunnen doorlopen. Als er toch een keuze gemaakt moet worden, omdat niet alle doelen behaald worden, is het verzoek om terug te komen naar PS.

780

Mevrouw **Koning** (CDA) meent dat aan het eind van de verkenningsfase met de plannen ook effectrapportages opgeleverd moeten worden, zodat voor iedereen inzichtelijk wordt wat de effecten zijn van uitvoering van de plannen.

785

Mevrouw **Strens** (D66) ziet ook graag dat GS terugkomt bij PS als de doelen niet gehaald kunnen worden. D66 pleit ervoor om geen tijd en energie te steken in maatregelen die niet bijdragen aan de doelen. Is de gedeputeerde het hiermee eens?

790

De heer **Kohler** (JA21) begrijpt uit het antwoord van de gedeputeerde dat wordt ingezet op een reactieve benadering en dat niet wordt erkend dat een groot deel van de budgetten voor natuurbeheer besteed zullen worden aan de bestrijding van nu al bekende problemen. Hij betreurt het dat dit onderwerp niet op de agenda van PS terechtkomt.

GS

795

Gedeputeerde **Rommel** licht toe dat het beheer van invasieve exoten in het beheerplan Natura-

2000 thuishoort. Er wordt stevig ingezet op de bestrijding hiervan, het valt alleen buiten het proces van het gebiedsprogramma.

De zorgen voor financiën en capaciteit deelt de gedeputeerde. Als er meer duidelijkheid is, zal zij hierop terugkomen bij PS.

800 Doelen die niet waargemaakt kunnen worden, zullen niet voorgesteld worden.
De effecten maken onderdeel uit van de gebiedsplannen.

De **voorzitter** schorst de vergadering voor een korte pauze.

805 **8.c.1 Natuur: Agenderingsverzoek PvdD C naar B Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied**

8.c.2 Natuur: Brief GS Provinciaal Programma Landelijk Gebied

810 De **voorzitter** heropent de vergadering. De startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is op verzoek van PvdD van de C- naar de B agenda verplaatst. Daarnaast is een brief door GS aangeleverd over Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het doel van de bespreking is dat de commissie aan de voorkant punten en input kan meegeven aan GS om in gezamenlijkheid ergens toe te komen.

815 Er zijn twee sprekers.

Mevrouw Schouten spreekt online in namens de stichtingen Dier&Recht, Varkens in Nood en vereniging Caring Vets.

820 Mevrouw **Schouten** is jarenlang dierenarts geweest in de intensieve veehouderij. Het valt haar op dat vaak wordt gesproken over de veehouderij, maar weinig over de dieren zelf en haar verzoek is om deze niet te vergeten. Een advies is om Caring Farmers, andere organisaties en wetenschappers die veel weten over een waardig leven voor een dier, mee te laten praten. Inmiddels is veel geld uitgegeven aan innovaties die het leven van dieren heeft verslechterd. Een voorbeeld is de
825 luchtwassers die niet bleken te werken, maar waardoor de stallen wel een verhoogd risico op brand hadden. Naast risico's is er ook een kans om de veehouderij dierwaardig te maken, nu echt wordt gekeken naar hervorming van het agrarische landschap.

830

De heer Sturkenboom van de Fruittuin van West spreekt online in namens de Caring Farmers.

De heer **Sturkenboom** legt uit dat de Caring Farmers een groep boeren is die staat voor natuur inclusieve kringlooplandbouw. Een paar maanden geleden is samen met een andere biologische
835 boerengroep, een 10-puntenplan gestuurd naar de overheid. In verband met de dure kunstmest en krachtvoer voor de melkveehouderij wordt druk gezocht naar alternatieven. De oplossing ligt in een andere manier van voeren. Een met gras gevoerde koe stoot slechts 40% stikstof uit. Inherent is dat de melkproductie omlaag zal gaan, maar het rendement zal ongeveer hetzelfde zijn. Rendement zal een criterium moeten zijn in plaats van hoeveelheid. De voordelen van
840 grasvoerende bedrijven zijn dat het makkelijk uit te voeren is, het zelfregulerend is, het gebied wordt beheerd en leefbaar gehouden, de voedselproductie blijft geborgd en de stikstofdepositie

vervalt.

845 Mevrouw **Koning** (CDA) denkt dat deze overschakeling wel betekent dat boeren zelf voldoende gras kunnen telen. In verband met de derogatie mag echter minder mest op het eigen land worden gebruikt

850 De heer **Sturkenboom** ziet op dit moment heel veel groene afvalstromen en dit moeten reststromen worden die gebruikt kunnen worden voor het maken van compost.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de heer Sturkenboom een inschatting kan geven van hoe ver de agrariërs in Noord-Holland op dit moment af zitten van het door hem geschetste scenario.

855 De heer **Sturkenboom** denkt dat de doorsnee biologische boer al aardig op weg is. De boeren die nog altijd flink gebruik maken van krachtvoer, moeten dit gaan verminderen. Het belangrijkste is dat het idee om een bepaalde hoeveelheid melk uit een koe te halen verdwijnt.

Commissie

860 De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt zich af hoe een toekomstbestendig landelijk gebied eruit ziet. Enerzijds zijn er de nationaal wettelijk verplichte doelstellingen, aan de andere kant de huidige dagelijkse praktijk. Een oproep is om als PS zelf initiatief te nemen om te bepalen hoe de toekomst in Noord-Holland eruit moet zien en om GS de juiste kaders mee te geven. De raad voor leefomgeving en infrastructuur stelt bijvoorbeeld dat er een veel inclusiever natuurbeleid nodig is voor een grootschalig herstel van de biodiversiteit. Het beleid zal zich moeten richten op al het groen in het land. Een andere conclusie is dat het natuurbeleid te weinig wordt verbonden met andere vraagstukken.

Een verzoek is om het PPLG maandelijks te agenderen.

870 PvdD is voornemens een symposium te organiseren aan het eind van het jaar waarin experts zullen ingaan op wonen, werken, recreëren, landbouw in 2050, 2060 of 2070.

Mevrouw **Strens** (D66) vraagt hoe PvdD het voor zich ziet om als PS initiatief te nemen om kaders mee te geven aan GS.

875 De heer **Hollebeek** (PvdD) heeft geprobeerd om dit onderwerp voor 5 september jl. te agenderen om de brief van de ambtenaar voor te zijn, omdat hij denkt dat PS eerst moet kijken hoe zij de toekomst ziet.

880 Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of dit niet voldoende is uitgewerkt in de Omgevingsvisie.

De heer **Hollebeek** (PvdD) meent dat de Omgevingsvisie nog niet zo ver gaat. Hij probeert nog iets verder te kijken.

885 De heer **Leerink** (PvdA) vindt het prima dat er twee documenten komen met heldere doelstellingen. Het lijkt hem wel goed dat er een duidelijke scheiding is tussen de twee documenten waarbij het de voorkeur zou hebben dat in het landelijk programma wordt beschreven WAT moet worden gedaan en in het provinciaal programma HOE dat moet. Het zou mooi zijn als PS en de landelijke overheid

elkaar hierin de ruimte geven. Het programma zou meer moeten zijn dan een opstapeling van opgaven. Er wordt gesteld dat het programma perspectief zou moeten bieden voor de agrarische sector. PvdA vindt dit te beperkt, omdat het landelijk gebied niet alleen uit de agrarische sector
890 bestaat en pleit ervoor om de leefbaarheid er nadrukkelijk in op te nemen.

Statenlid **Bwefar** (GL) noemt het zeer zinvol om als commissie te spreken over de toekomst van het landelijk gebied in de provincie op de lange termijn. Deze visie gaat ook over de gezondheid en
895 leefbaarheid van het platte land. GL wil toe naar een totaal ander landbouw- en voedselsysteem met natuur inclusieve landbouw en drastische inkrimping van de vee-industrie, met veel ruimte voor plantaardig voedsel en meer natuur. Waar boeren beloond worden voor maatschappelijke diensten, met een prijssysteem dat uitgaat van de werkelijke kosten. Kortere ketens en een nauwere band tussen producenten en consumenten, maar technologische innovaties moeten ook
900 niet worden uitgesloten.

De heer **Klein** (ChristenUnie) is positief over de woorden “inspirerend perspectief” in de notitie. Dit hoeft volgens ChristenUnie niet zo ingewikkeld te zijn: Een agrarische sector die zorgt voor landschap en voedsel op een manier dat de natuur en de waterkwaliteit hier niet onder lijden en
905 tegelijkertijd dat men hiermee in het levensonderhoud kan voorzien. Een vraag is hoe en wanneer GS dit proces gaat vormgeven en hoe PS hierbij wordt betrokken.

De ervaring leert dat er inmiddels een behoorlijke bereidwilligheid is om mee te bewegen met de noodzaak van de transitie, maar dat er nog altijd veel onzekerheid is doordat niet duidelijk is hoe veranderingen gerealiseerd worden en wat deze betekenen voor het boerenbedrijf. Het risico is dat
910 boeren afhaken. Hoe wordt ervoor gezorgd dat boeren die bereid zijn tot meedenken, binnenboord worden gehouden? Misschien is het openen van een loket een optie.

De heer **De Wit** (VVD) heeft waardering voor het initiatief van de PvdD. Ook hij heeft behoefte om vanuit een bredere visie naar deze problemen te kijken. Het gaat niet alleen over natuur en klimaat,
915 maar ook over de volgende generatie op het platteland, over recreëren dichtbij huis en ook over bedrijfsleven. Ook hij moest denken aan de Omgevingsvisie 2050 en deze kan als kader worden gebruikt. Hij neemt graag deel aan het voorgestelde symposium.

Naar aanleiding van NPLG en het PPLG heeft de heer De Wit twee opmerkingen. In het NPLG staan water en bodem als leidend principe, tegelijkertijd is dit geen wettelijk kader. Wat betekent dit voor
920 Noord-Holland? Een tweede verzoek is een update over het bedrijfsleven.

Mevrouw **Strens** (D66) is ook blij met de positieve toon van het “inspirerend perspectief” dat wordt genoemd als startpunt. Een suggestie is om ontwerpers de mogelijkheden te laten zien dat de directe leefomgeving weer schoon, met meer natuur en een aantrekkelijke plek om te wonen kan
925 zijn. Het voorgestelde symposium is een goed idee.

De uitvoering van het NPLG ligt grotendeel bij de provincie en het is de vraag of de gevraagde taken goed uitgevoerd kunnen worden met de beschikbare kaders en of er voldoende mensen en middelen zijn.

Het kabinet spreekt over onomkeerbare maatregelen die in het plan vastgelegd moeten worden.
930 Het vaststellen van het PPLG ligt bij PS. Een vraag hierbij is hoe de voortgang van het plan in deze commissie wordt besproken. D66 stelt voor om dit standaard onderdeel te laten uitmaken van de agenda.

935 Mevrouw **Albers** (SP) onderschrijft het voorstel om landelijk naar het WAT en provinciaal naar het
HOE te kijken. Ook vindt zij het heel goed om integraal te kijken. GS spreekt met piekbelasters en
andere “uitstoters”. Vallen Tata Steel, Schiphol en Olam hier bijvoorbeeld ook onder en zo ja, wat is
de inzet van deze gesprekken? Ammoniak vanuit zee wordt onderzocht. Betekent dit dat de rest
hiermee wordt vertraagd? SP pleit ervoor om dit te voorkomen en zaken tegelijkertijd te
940 onderzoeken, omdat ze in juni volgend jaar onomkeerbaar worden vastgelegd in een gebiedsplan.
Bij het onderdeel water staat niets over datacenters en bij het onderdeel klimaat is de glastuinbouw
uitgezonderd. Dit strookt niet met de integrale aanpak.

In de startnotitie op pagina 31 staat dat er minder beperking is voor gele gebieden. Dit moet niet
als gevolg hebben dat dit gebruikt kan worden voor verplaatsing van andere activiteiten.

945 Mevrouw **Koning** (CDA) verzoekt GS om er bij het Rijk voor te pleiten dat de NPLG wordt voorzien
van een effectrapportage. Wat heeft de enorme transitie voor gevolgen voor de vitaliteit van het
platteland en de leefbaarheid, voor de voedselproductie, voor het voortbestaan van de agrarische
sector in brede zin? Het CDA heeft zes randvoorwaarden voor de transitie. 1. Er moet een oplossing
komen voor de PAS-melders. 2. De kritische depositiewaarden moeten worden verwijderd en er
950 moet worden gestuurd op de staat van de natuur. 3. De richtinggevende kaart moet van tafel.
4. Goede landbouwpraktijk en goede innovaties moet worden ondersteund. 5. Het plan moet
realistisch zijn met een haalbare tijdslijn. 6. Ook de doelen voor de kaderrichtlijn water moeten
realistisch zijn.

Wat betreft Noord-Holland is CDA verbaasd dat GL betoogt dat de vee-industrie drastisch moet
955 worden ingekrompen. Ten eerste is hier geen vee-industrie, alleen extensieve veehouderij. Zij
denkt dat de wereld niet beter wordt door alleen het verminderen van het aantal koeien.
CDA onderschrijft het idee voor een loket voor boeren.

960 Statenlid **Bwefar** (GL) bevestigt dat Noord-Holland geen intensieve veeteelt heeft, maar de
melkveehouderijen hebben een zeer hoge uitstoot in vergelijking tot andere vormen van
landbouw. Het is belangrijk dat er minder koeien per m² komen, omdat dit een enorme
impact heeft.

965 Mevrouw **Koning** (CDA) denkt dat wanneer de uitstoot door innovaties drastisch naar beneden kan,
de koeien gewoon kunnen blijven.

970 Statenlid **Bwefar** (GL) zegt dat op het moment dat innovaties hier daadwerkelijk toe zouden
leiden en het ook voor dieren goed zou zijn, mogelijk is. Op dit moment lijken de huidige
innovaties hier nog niet toe te leiden.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) is niet akkoord met de eerste zin van de startnotitie dat het landelijk
gebied flink zou moeten veranderen. Het is onwenselijk om beleid te baseren op misvattingen en
hier veel geld voor uit te trekken. Hij stelt dat er geen sprake is van opwarming van de planeet. Het
opmeten van de gemiddelde oppervlaktetemperatuur van de planeet is niet makkelijk. 71% is
975 oceaan waar geen meetstations staan. De meetstations staan op land en zijn ongelijkmatig
verdeeld en ook het land is niet gelijkmatig verdeeld over de planeet.
Het basisstandpunt van de PVV is om de boeren met rust te laten. Boeren hebben vanzelfsprekend
de vrijheid om te transformeren, maar wel zonder subsidies.

980 GS

Gedeputeerde **Rommel** denkt dat het verstandig is om het onderwerp maandelijks te agenderen. In vervolg op deze brief komt er een "impact". Inspiratie houdt in wat met landelijk gebied dient te gebeuren voor landbouw, water en natuur terwijl impact ingaat op wat hiervoor nodig is. De eerste
985 fase dient als input voor een grote conferentie in januari 2023. Behalve de brief van Remkes in oktober, komt in november een brief over industrie en klimaat en water en een AERIUS update. Het NPLG gaat inderdaad over het WAT en het PPLG over het HOE, maar de provincie wil over het WAT wel meepraten.

990 De heer **Leerink** (PvdA) vraagt of gedeputeerde het op zich met hem eens is dat een taakverdeling goed zou zijn. Op het moment dat de provincie wil meepraten over het WAT, wil het Rijk meepraten over het HOE.

Gedeputeerde **Rommel** is dit met de heer **Leerink** eens, maar zij wijst erop dat de kaders van het
995 Rijk nodig zijn voor de PPLG, maar ze moeten er wel zijn. Bij de regietafel en de landbouwtafel vinden regelmatig gesprekken plaats met bereidwillige boeren.

1000 De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt waar individuele agrariërs die willen meedenken terecht kunnen.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat zij zich bij het Regiebureau kunnen melden. Zij zal checken hoe dit nu op de website staat. Als deze communicatie onduidelijk is, zal dit worden aangepast.

De brief van het Rijk over water en bodem als leidend principe wordt in november verwacht.
1005 Het bedrijfsleven zit aan de regietafel en ook rechtstreeks wordt hiermee gesproken. De piekbelasters zitten aan de regietafel, de haven- en industrietafel. En de door de SP genoemde bedrijven worden allemaal bezocht. Het onderzoek naar ammoniak uit zee vertraagt de rest niet. De glastuinbouw zit niet in het NPLG, maar deze sector zal zeker wel moeten bijdragen.
1010 Het is heel lastig om termijnen te halen als het Rijk niet komt met de kaders en het landbouwperspectief. Het Rijk verstrekt 1,2 miljoen euro als voorschot voor het proces.

1015 Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of GS de zes door CDA genoemde randvoorwaarden meeneemt.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat om de door CDA gevraagde effectrapportage in een motie door de Kamer is gevraagd.
1020 Niet alle zes de randvoorwaarden zullen meegenomen worden. Er komt 250 miljoen euro voor de PAS-melders. Over de kritische depositiewaarden gaat de provincie niet. Dit geldt ook voor de richtinggevende kaart. Goede landbouwpraktijk en goede innovaties moet worden ondersteund. PVV heeft een vraag gesteld over afname van de stikstof. De gedeputeerde stelt dat alle schriftelijke vragen worden beantwoord.

1025 De voorzitter concludeert dat het PPLG maandelijks zal worden geagendeerd.

Gedeputeerde **Rommel** zal erover nadenken over wat hiervoor de beste vorm is.

1030 De heer **Hollebeek** (PvdD) dankt de commissie en de gedeputeerde voor hun reactie en inzicht dat een breder perspectief nodig is.

9. Rondvraag gedeputeerde Rommel

1035 Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde **Rommel**.

15. Sluiting

1040 De **voorzitter** vat samen dat een aantal vragen aan de Randstedelijk Rekenkamer nog schriftelijk beantwoord zal worden.
Het NPLG en PPLG zullen voortaan maandelijks worden geagendeerd.

In de eerstvolgende PS-vergadering op 10 oktober zullen vooralsnog geen NLG-zaken worden behandeld.

1045 De volgende commissie NLG vindt plaats op 24 oktober a.s.

De vergadering wordt gesloten om 16.00 uur.